

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

Datum 13 april 2022
Betreft Antwoorden op schriftelijke vragen over het bericht 'Olie, gas, graan en
geld - Oekraïne laat zien hoe de wereld werkt'

Geachte Voorzitter,

Hierbij ontvangt uw Kamer mede namens de minister voor Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking, de antwoorden op de vragen van het lid Van der
Plas (BBB) over het bericht 'Olie, gas, graan en geld - Oekraïne laat zien hoe de
wereld werkt' ingezonden 28 februari 2022 (kenmerk 2022Z03853).

Henk Staghouwer
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

2022Z03853

Ons kenmerk
DGA / 22126692

1

Bent u ervan op de hoogte dat Rusland en Oekraïne zorgen voor de productie van 80% van de wereldwijde export van zonnebloemolie, ongeveer 25% van tarwe en 20% van mais?

Antwoord

Ja.

2

Weet u dat de oorlog er ook voor zorgt dat de prijzen van palmolie en soja hierdoor naar recordhoogte zijn gestuwd?

Antwoord

De verwachting is dat als gevolg van de oorlog de prijzen voor enkele belangrijke grondstoffen verder zullen stijgen. De verminderde beschikbaarheid van agrarische grondstoffen uit Oekraïne en Rusland hebben op de korte termijn een sterk prijsopdrijvend effect op de prijzen voor mogelijke substituten van producten waarvan het aanbod vermindert. Dit geldt vooral voor mais en plantaardige oliegewassen zoals zonnebloem en koolzaad met mogelijke substituten zoals palmolie en soja.

3

Kunt u reflecteren op de militair-strategische voordelen van onze landbouwsector?

Antwoord

Hier heeft mijn voorganger reeds op gereflecteerd in reactie op de motie Geurts/Harbers (Kamerstuk 35 600, nr. 32) en dit met uw Kamer gedeeld (Kamerstuk 35 925 XIV, nr. 21). Nederland heeft als handelsland van oudsher een open economie. In- en uitvoer zijn pijlers van de welvaart in het land, en zorgen voor werkgelegenheid. Private ondernemingen, van multinationale bedrijven tot startups, zijn dagelijks in de weer met buitenlandse partners en klanten om het verdien- en innovatievermogen van onze economie verder te versterken en bij te dragen aan de uitdagingen waar we wereldwijd voor staan. Nederland kan, door de sterke en veelzijdige internationale representatie van de land- en tuinbouwsectoren, op diverse manieren invloed uitoefenen op internationale vraagstukken. Ten eerste zorgt de aanwezigheid van kennis en kunde voor een positieve bijdrage aan duurzame voedselsystemen in de wereld die voldoende, betrouwbaar en gezond voedsel voor iedereen produceren, economisch rendabel zijn en het klimaat, de biodiversiteit en genetische diversiteit behouden. Op deze manier levert Nederland een belangrijke bijdrage aan meerdere Sustainable Development Goals. Ten tweede zorgt de internationaal leidende rol op land- en tuinbouwsectoren voor een sterke economische relatie met landen rond de wereld, waar Nederland als open handelsland erg bij gebaat is. Ten derde wordt er geregeld van gelegenheden als economische missies gebruik gemaakt om nadruk te leggen op Nederlandse waarden zoals gelijkheid, duurzaamheid en mensenrechten. Tot slot geeft de leidende rol binnen de agro-sectoren Nederland een sterke stem in internationale fora, zoals de OESO en FAO.

4

Heeft u zicht op de agrarische productieketens die door de aanval van Rusland op Oekraïne in gevaar zijn gekomen?

Antwoord

Zowel persoonlijk, als via de ambtenaren van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, sta ik in nauw contact met het bedrijfsleven. Zo worden er overleggen ingepland om de effecten op de agrarische productieketens in kaart te brengen. Inmiddels heeft Wageningen Economic Research (WEcR) na een eerste verkennend onderzoek de effecten op het functioneren van agrarische productieketens en de voedselvoorziening meer in detail in kaart gebracht (kenmerk 2022D11317)). Deze studie is u 23 maart jl. toegezonden (kenmerk 2022Z05536). Ik ben ervan op de hoogte dat in deze fase van het conflict er met name knelpunten liggen bij de beschikbaarheid van bepaalde biologische veevoedercomponenten en plantaardige oliën. WEcR zal zo nodig in vervolgrapportages additionele informatie aanleveren, die ik tevens met uw Kamer zal delen.

5

Weet u hoeveel Nederlandse bedrijven (inclusief banken) in Oekraïne geïnvesteerd hebben in de agrosector en/of de laatste jaren bedrijfsactiviteiten daarnaartoe verplaatst hebben?

Antwoord

Gegevens over de omvang van de Nederlandse investeringen in de landbouw in Oekraïne zijn niet in bezit van de Nederlandse overheid. Naast nieuwe activiteiten kan het ook gaan om de uitbreiding van activiteiten van bedrijven die ook in Nederland zijn gevestigd.

6

Bent u op de hoogte van de negatieve impact die de vernietiging aangebracht tijdens een oorlog, heeft op de vruchtbaarheid van landbouwgrond en de productiecapaciteit van bedrijven en hoe schat u die in voor Oekraïne?

Antwoord

De negatieve impact op de productiecapaciteit hangt sterk af van de lengte en de intensiteit van het conflict en van de mate waarin oorlogshandelingen zich afspelen op percelen en of er bijvoorbeeld onontplofte explosieven zijn achtergebleven op landbouwgrond. Belangrijk is daarbij in hoeverre inputs als machines (waaronder tractoren, zaai- en oogstmachines, irrigatieapparatuur, kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen) beschikbaar zijn. Bredere negatieve gevolgen voor de macro- en micro-infrastructuur van Oekraïne zullen ook van invloed zijn.

7

Bent u er ook van op de hoogte dat forse prijsstijgingen van gas en olie zorgen voor een sterke stijging van de prijzen voor meststoffen en kunstmest?

Antwoord
Ja.

Ons kenmerk
DGA / 22126692

8
Realiseert u zich dat kostprijsverhoging van voedselproductie door veel duurdere kunstmest en brandstof ook bij de boeren gecompenseerd moet worden? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Antwoord
Ik wil dat de lasten en risico's van deze crisis zoveel mogelijk door iedereen gezamenlijk worden gedragen, van de primaire producent tot en met de consument en alle schakels daartussen. De prijsstijgingen van grondstoffen en energie moeten in de hele keten worden verdeeld. Daarover spreek ik met ketenpartijen. Ik monitor de situatie nauwlettend en heb hieromtrent ook nauw contact met de Europese Commissie en de landbouwministers van de EU-lidstaten.

9
Realiseert u zich dat veel boeren nu om liquiditeitsredenen minder kunstmest zullen gebruiken voor de productie van hun gewassen en dit de komende jaren zorgt voor minder oogsten, een dalende voedselproductie en daardoor hogere voedselprijzen? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Antwoord
De kosten voor kunstmest vormen evenwel slechts een deel van de productiekosten. Vooralsnog ga ik er dan ook van uit dat mede vanwege de gestegen opbrengstprijzen, die naar verwachting ook de komende tijd hoog zullen blijven, de liquiditeit niet dusdanig negatief wordt beïnvloed dat de kunstmestaanwending niet meer voldoende is.

10
Realiseert u zich dat structurele ondervoeding van planten en gewassen leidt tot extra ziekten en plagen, waardoor de productiviteit nog verder onder druk komt te staan? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Antwoord
Er dreigt geen structurele ondervoeding van gewassen en de veestapel in Nederland door de situatie in Oekraïne. De bestaande nationale en Europese programma's gericht op gezonde gewassen, dieren en bodems acht ik voldoende om het huidige niveau van de productiviteit te borgen. Voor meer details over de gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de voedselzekerheid verwijs ik u naar het rapport van WEcR zoals naar uw Kamer verzonden (kenmerk 2022Z05536).

11
Wat is de zelfvoorzieningsgraad voor voedsel binnen de EU?

Antwoord
In de EU ligt de graad van zelfvoorziening voor voedsel in totaliteit boven de 100%. Per productgroep kan de zelfvoorzieningsgraad sterk verschillen. De EU is al vele jaren een netto exporteur van agrarische producten en voedingsmiddelen.

12

Wat is de actuele wereldvoedselvoorraad en de voedselvoorraad binnen de EU?

Antwoord

De uitgangssituatie is er één van lage voedselvoorraden in met name de armste gebieden. Sinds 2020 wordt men geconfronteerd met sterk stijgende voedselprijzen en toenemende honger: volgens de laatste editie van het jaarlijks State of Food Insecurity in the World (SOFI) rapport van de FAO steeg het percentage ondervoede mensen in 2020 met 1,5% naar 9,9% en leefden tussen de 720 en 811 miljoen mensen met honger. De verstrekking van noodhulp wereldwijd komt verder onder druk te staan, aangezien 50% van het graan van het World Food Program (WFP) normaliter uit Oekraïne afkomstig is en de hoge energie en verzekeringskosten het (toch al niet toereikende) humanitaire budget verder uitputten. De voedselvoorraad binnen de EU is adequaat (zie de beantwoording op de vragen 11 en 13).

13

Deelt u de mening dat voedselschaarste op de loer ligt? Zo ja, wat heeft u daar al aan gedaan en wat gaat u daar de komende weken aan doen?

Antwoord

Er dreigt in de EU en in Nederland geen structurele voedselschaarste. Planten en dieren kunnen voldoende geteeld en gehouden worden waardoor de producties op het huidige, hoge niveau kunnen blijven. De voedingsmiddelenindustrie kan vervolgens deze grondstoffen efficiënt verwerken en met behulp van de detailhandel, de consument een divers en hoogwaardig voedselpakket aanbieden. Voor gebieden in Afrika en elders waar onvoldoende toegang is tot inputs als zaden, water en kunstmest, wordt verwacht dat de bestaande, ongunstige situatie verder verslechtert en de grondstoffen voor voedselbereiding schaarser worden. Het kabinet zet in op een grotere zelfstandige rol van de betreffende landen wat betreft de voedselvoorziening. Door middel van kennisoverdracht (onderzoek, voorlichting en onderwijs) ten behoeve van de versterking van lokale en regionale voedselsystemen wordt hieraan bijgedragen. Op de korte termijn wordt ingezet op (nood)voedselhulp via de reguliere kanalen van o.a. het World Food Program dat hierin is gespecialiseerd.

14

Van welke producten verwacht u nog dit jaar tekorten en wat betekent dit voor de portemonnee van de burger in de komende tijd?

Antwoord

Op basis van de huidige beschikbare gegevens is er in de EU geen tekort te verwachten, maar wel een stijging van de kosten voor het voedselpakket. Naast de stijging van de grondstoffenprijzen, zijn de sterk gestegen kosten voor energie hier een reden voor.

15

Vindt u het, gezien de ontstane situatie, houdbaar om in onze voedselvoorziening afhankelijkheden te hebben van Rusland, China en andere anti-Westerse staten?

Ons kenmerk
DGA / 22126692

Antwoord

De import van agrarische producten en voedingsmiddelen vanuit o.a. Rusland en China is zeer beperkt. Zoals aangegeven in de brief aan uw Kamer (Kamerstuk 21501-32, nr. 1402), is de EU bovendien een grote voedselproducent en is het EU voedselsysteem robuust. Wel zet het kabinet zich in om de risico's van de afhankelijkheid van kritische grondstofstromen te mitigeren om de weerbaarheid te vergroten.

16

Deelt u de mening dat volle klimaatfondsen en lege portemonnees voor burgers onverkoopbaar zijn? Zo ja, wat gaat u daaraan doen?

Antwoord

Ik herken dit beeld niet.

17

Deelt u de mening dat we door de ontstane situatie in de wereld moeten voorkomen dat welke boer dan ook zijn/haar bedrijf moet beëindigen, om zo de voedselzekerheid voor onze burgers te waarborgen? Zo nee, hoe gaat u die dan waarborgen?

Antwoord

Het beëindigen door agrariërs in Nederland en daarbuiten van hun bedrijven is een proces dat zich al vele decennia voltrekt en los staat van de omvang van de voedselproductie, die zelfs nog jaarlijks toeneemt. De voedselzekerheid van de inwoners in de EU is dan ook gewaarborgd. In ontwikkelingslanden ligt deze situatie anders. Intensivering van de productie op een verantwoorde, duurzame wijze is noodzakelijk om in deze gebieden de productie op peil te houden dan wel te verhogen.

18

Deelt u de mening dat we door de ontstane situatie in de wereld de versnelde ombouw naar biologische, kringloop- en extensieve landbouw (zoals beschreven in de Green Deal en zoals bevorderd wordt in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid), die leiden tot lagere voedselproducties, moeten uitstellen om zo de voedselzekerheid voor onze burgers te waarborgen? Zo nee, hoe gaat u die dan waarborgen?

Antwoord

Nee, die deel ik niet. Het is duidelijk dat de situatie in en rond Oekraïne op korte termijn gevolgen heeft in de voedselketen en samen met onze EU partners nemen wij ook maatregelen om die gevolgen op te vangen. Dat doet de markt overigens ook. Maar het uitstellen van hetgeen de Green Deal beoogt is voor mij geen optie. De huidige geopolitieke situatie benadrukt juist het belang van de transitie naar een duurzaam, veerkrachtig en robuust EU-voedselsysteem waarmee op lange

termijn de voedselproductie op het huidige, hoge niveau gegarandeerd kan worden.

Ons kenmerk
DGA / 22126692

19

Realiseert u zich dat import van voedsel van elders uit de wereld duurder en minder duurzaam is?

Antwoord

Comparatieve voordelen en consumentenvoorkeuren vormen de basis van de internationale handel van alle goederen, dus ook van agrarische producten. De EU is een netto exporteur voor voedsel. Voor landbouwproducten spelen de lokale klimatologische, geologische en geografische omstandigheden alsook de seizoenen nog eens een aanvullende rol. Transport heeft daarnaast voor de meeste landbouwproducten slechts een beperkte invloed op de klimaatafdruk van dat product. Daarbij komt dat importen niet per definitie minder duurzaam zijn. In handelsovereenkomsten van de EU met zogenaamde derde landen die ook agrarische handel betreffen, zijn afspraken over handel en duurzame ontwikkeling (people, planet, profit) een belangrijk onderdeel.